

ОЦІНКА РІВНЯ СПОЖИВАННЯ І ВИТРАТ НАСЕЛЕННЯ НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

О. О. МИТЧЕНОК,
кандидат економічних наук,

О. Е. НІГАЄВА
Український науково-дослідний інститут
продуктивності агропромислового комплексу

Проаналізовано фактичний та раціональний рівень споживання і витрат населення на продукти харчування в Україні та світі.

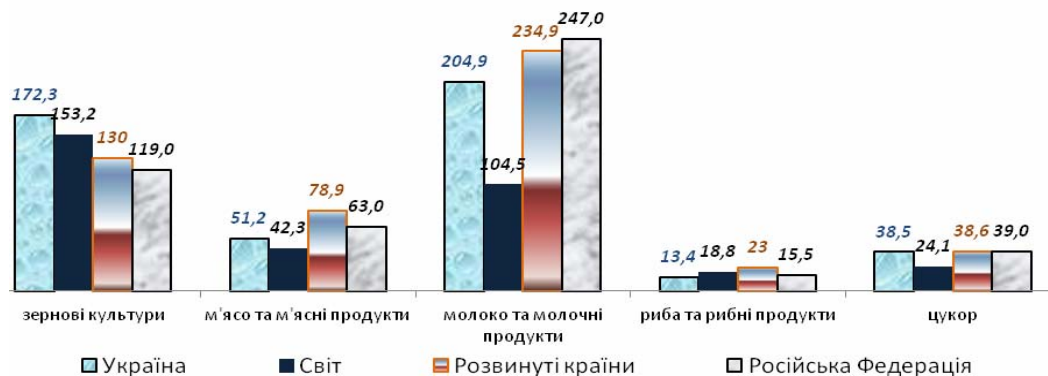
Постановка проблеми. Одним з головних завдань агропромислового комплексу є забезпечення населення країни якісними продовольчими товарами в необхідних обсягах. Проте рівень споживання продуктів харчування корелюється залежно від світової кон'юнктури рівня внутрішніх цін, доходів громадян та інших чинників, які сукупно визначають виробничі та інвестиційні пріоритети виробників продовольства і споживчі вподобання населення.

Аналіз останніх публікацій. Питанню визначення фактичних та раціональних наборів споживання продуктів харчування на державному рівні приділяється значна увага, однак і нині воно все ще залишається відкритим. В умовах обмеженості бюджетних коштів та перегляду соціальних гарантій виняткового значення набувають питання доступності та достатності продуктів харчування в країні.

Мета дослідження – дослідити структуру і вартість споживання продуктів харчування в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу. У цілому результати аналізу свідчать про високий рівень калорійності харчування українців, а також вищий рівень споживання продуктів харчування порівняно з середньосвітовими показниками.

Підтвердженням вищого рівня продовольчого забезпечення порівняно зі світовими показниками є дані Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) про фактичні рівні споживання продуктів харчування [1, 2, 3]. Так, у 2011 р. в Україні середньодушове споживання м'яса та м'ясопродуктів становило 51,2 кг проти 42,3 у світі (перевищення на 21 %); молока та молочних продуктів – 204,9 кг проти 104,5 у світі (перевищення майже вдвічі); цукру – 38,5 кг проти 24,1 у світі (перевищення на 59,8 %); зернових культур – 172,3 кг проти 153,2 у світі (перевищення на 12,5 %). Споживання риби та рибних продуктів в Україні менше, ніж у середньому у світі – 13,4 кг проти 18,8 у світі (менше на 28,7 %) (рис. 1).

Джерело: дані ФАО [2], Росстат [3]

Рис. 1. Порівняння фактичних рівнів споживання в Україні та світі у 2011 р., кг

Водночас фактичні рівні споживання м'ясних, молочних та рибних продуктів значно поступаються рівню, досягнутому в розвинутих країнах. За обсягами споживання молока та молочних продуктів Україна відстає від розвинутих країн, різниця становить 30 кг в рік на одну особу, або 12,8 %. Російська Федерація за даним показником випереджає Україну на 42,1 кг, або на 20,5 %.

Порівняно з розвинутими країнами українці споживають риби та рибопродуктів на 9,6 кг (41,7 %) за рік на одну особу менше, а з Російською Федерацією різниця становить 2,1 кг, або 13,5 %.

М'яса та м'ясних продуктів населення України споживає за рік на 27,7 кг (35,1 %) менше, ніж населення розвинутих країн, і на 11,8 кг (18,7 %) – ніж Російської Федерації.

Рівень доходів, споживчі уподобання, вартість продукції на внутрішньому ринку впливають на обсяги споживання продукції, що певною мірою визначає виробничу, інвестиційну, торговельну та зовнішньоекономічну стратегію підприємств. Так, підвищення цін на м'ясо вітчизняного виробництва стимулює його імпорту за нижчими цінами. Зокрема, підвищення ціни реалізації сільськогосподарськими підприємствами свинини у червні – серпні 2011 р. стимулювало нарощування її імпорту в ці ж місяці (з 5 тис. т у червні до 14,88 тис. т – у серпні 2011 р.), що вплинуло на поступове зниження ціни на свинину на споживчому ринку.

Аналогічна ситуація спостерігається і в 2012 р. – зростання цін на свинину з лютого по вересень 2012 р. стимулювало нарощування імпорту з 8 тис. т у лютому 2012 р., до 22 тис. т у серпні та 17 тис. т – у вересні 2012 р.

Для визначення рівня збалансованості та достатності харчування світові експерти використовують рекомендації фахівців ФАО та Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) щодо раціональних потреб організму людини в енергії та поживних речовинах.

Відповідно до рекомендацій міжнародних експертів (ФАО, ВООЗ) раціональні норми енергетичного та поживного забезпечення організму людини варіюються залежно від віку, маси та фізичного навантаження організму і становлять для чоловіків від 1650 ккал/доба (чоловік масою 50 кг, віком старше 60 років, який займається легкою роботою) до 4200 ккал/доба (чоловік масою 80 кг, віком 18 – 30 років, який займається важкою роботою), для жінок – 1400 – 3800 ккал/доба [4]. Рекомендації експертів ФАО та ВООЗ щодо добової потреби в енергії залежно від маси тіла, фізичної активності та віку наведені на рис. 2.

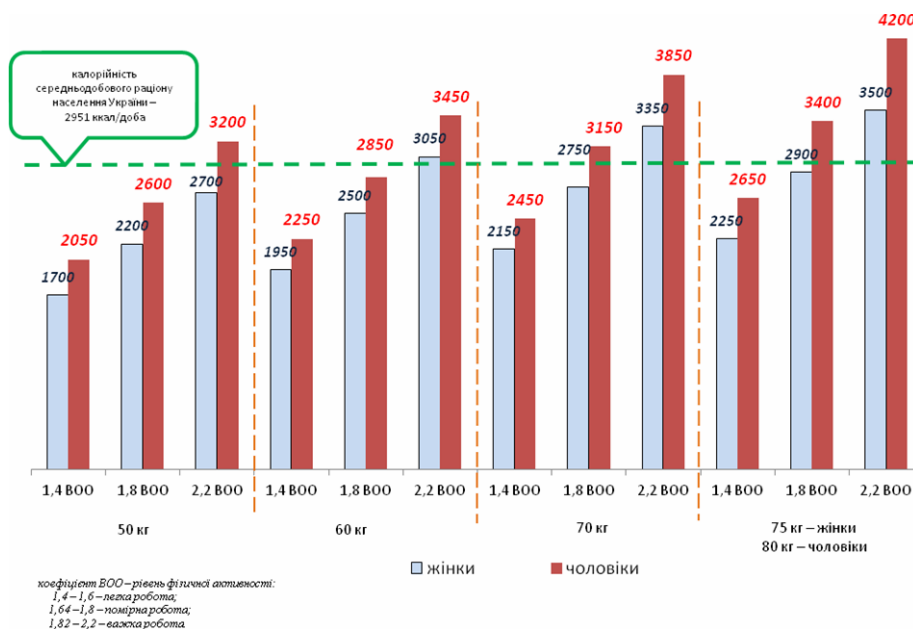

Рис. 2. Добова потреба в енергії залежно від маси тіла та фізичної активності у віці 18 – 30 років, ккал (рекомендації експертів ВООЗ та ФАО)

В Україні енергетична забезпеченість раціону харчування людини має тенденцію до зростання. За даними Держстату, у 2011 р. середньодобова калорійність харчування українців становила 2951 кілокалорій, що на 10,9 % перевищує рівень 2000 р. (рис. 3). Як і в попередні роки, основну частку калорій українці отримували з вуглеводних продуктів: у 2011 р. – 54 %, що на 3,4 % менше порівняно з 1995 р. та на 3,6 % – з 2000 р.

За енергетичною цінністю найбільша частка у структурі споживання припадає на хліб і хлібопродукти і становить 40,8 % від загально спожитого у 1995 р. та 32,1 % – у 2011 р.

Забезпеченість середньодобового раціону калорійністю за рахунок споживання продуктів тваринного походження у 2011 р. становила 27,3 %, що на 0,7 % більше ніж у 1995 р.

Найважна структура споживання харчових продуктів свідчить про незбалансованість харчування населення, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок економічно доступної їжі, переважно хлібопродуктів.

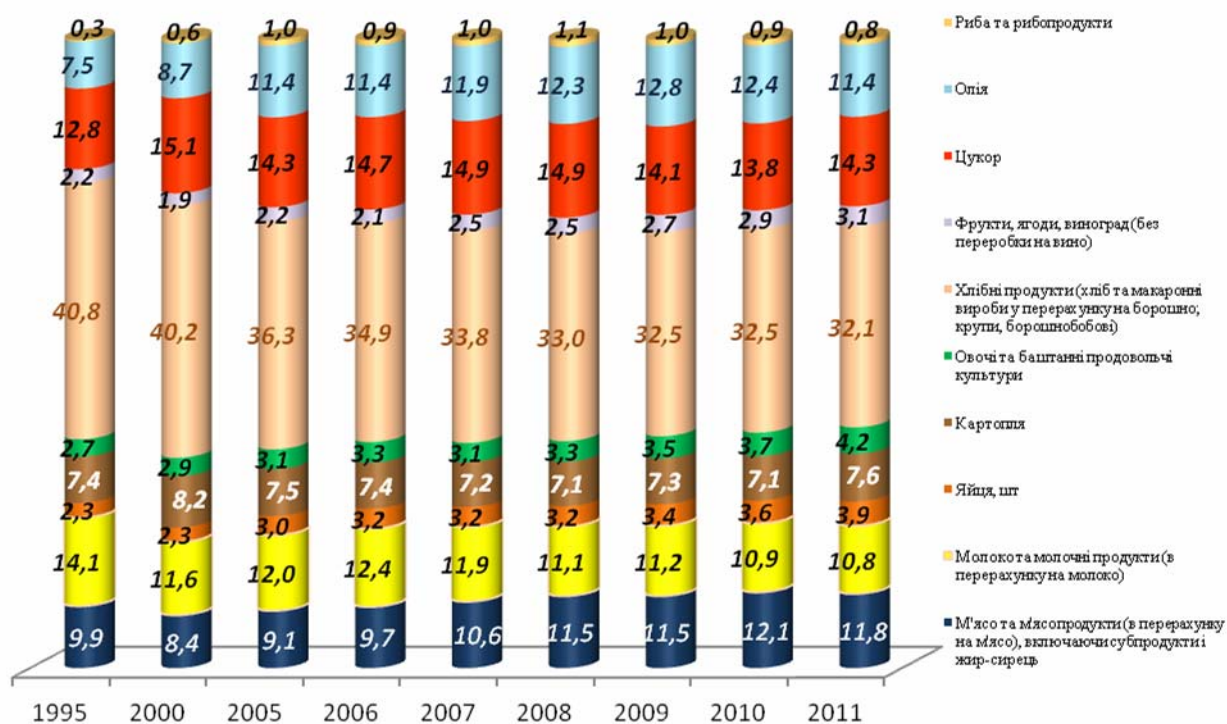

Рис. 3. Структура калорійності середньодобового харчування в Україні, %

З метою визначення сукупної вартості фактичного та раціонального набору продуктів харчування використано інформацію про рівень цін на продовольчих ринках України на такі види товарів: хліб з борошна вищого сорту, хліб з борошна першого сорту, хліб житньо-пшеничний, батон, борошно вищого сорту, макарони, крупа гречана, крупа рисова, крупа пшоняна, крупа манна, крупа вівсяна, картопля, капуста, морква, буряк, цибуля, томати, огірки, яблука, яловичина (на кістці і без кістки, тазостегнова або лопаткова частина), свинина (на кістці і без кістки, тазостегнова або лопаткова частина), сало, ковбаса варена (першого і вищого гатунку), м'ясо птиці (тушки курей), молоко, масло вершкове, сир м'який 9 %, сметана (15 і 20 %), риба жива, яйця (I і II категорії), олія соняшникова та цукор.

Рівень цін визначений за результатами збору роздрібних цін майже на 700 продовольчих ринках, розташованих практично в усіх адміністративних районах України. Для розрахунку середніх цін використовувались ціни тільки на продукцію вітчизняного виробництва. Середні ціни по Україні розраховані як середні геометричні незважені ціни по регіонах.

Для визначення структури раціонального набору продуктів харчування ми скористались рекомендаціями вітчизняних експертів та науковців, а також іншими міжнародними стандартами (зокрема, затвердженими в Російській Федерації у серпні 2010 р.) [7].

У результаті був використаний продовольчий набір з основних 32 товарів: хліб та батон – 86 кг; борошно – 7,7; макарони та крупи (гречка, рис, пшоно, крупа манна та вівсяна)

– 9,4; картопля – 124; овочі (капуста, морква, буряк, цибуля, баштанні та ін., крім огірків і томатів) – 125; томати та огірки – 36; фрукти свіжі (яблука) – 94; яловичина – 23; свинина – 12; птиця – 28; сало – 2; інші види м'яса та субпродукти – 8; ковбаси – 9 кг; молоко – 125,3 л; масло – 4,7 кг; сир твердий – 7; сир м'який – 21,1; сметана – 4,7; риба жива (короп) – 20 кг; яйця – 290 шт.; олія – 12 л; цукор (з урахуванням потреб на кондитерські вироби) – 38 кг.

Фактичні обсяги споживання харчових продуктів визначені виходячи з балансів продовольчих товарів в Україні.

За нашими оцінками, вартість раціонального набору продуктів харчування з 32 продовольчих товарів у листопаді 2012 р. становила 646,79 грн, або майже третину від наявного доходу населення України. Вартість фактичного набору продуктів харчування – 469,39 грн, що менше раціонального показника на 27,5 %, або на 177,4 грн.

Водночас слід зазначити, що вартість продовольчого набору, розрахованого відповідно до затверджених Урядом України норм для працездатного населення (що використовується для розрахунку прожиткового мінімуму), перевищує рівень вартості фактичного набору продуктів харчування на 4,8 %, або на 22,36 грн.

Якщо враховувати інші продовольчі товари, які не увійшли у вищезазначений перелік з 32 продуктів, частка всіх витрат населення на продовольчі товари та безалкогольні напої становить 53 %, тоді як у країнах ЄС – близько 16 %.

Висновок. У харчовому наборі населення України переважають дешеві продукти з високою енергетичною та низькою біологічною цінністю (кондитерські, хлібобулочні вироби, крупи, картопля). Недостатнє споживання м'ясних, молочних, рибних продуктів, овочів та фруктів. При цьому вартість фактичного набору продуктів харчування на 4,8 %, або на 22,36 грн менша від вартості, розрахованої відповідно до затверджених законодавством України норм для працездатного населення, і на 177,40 грн, або на 27,4 % менша від раціональних рівнів.

Частка витрат у доходах українців на продовольство значно перевищує її рівень у розвинутих країнах, що віддзеркалює нижчі фінансові можливості населення для купівлі продуктів харчування вищої якості за вищими цінами. Отже, державна політика має бути спрямована на вирішення двох основних завдань: підвищення рівня доходів громадян України, стимулювання та нарощування виробництва сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів, що створить умови для насичення внутрішнього ринку та стабілізації цін на такі товари.

Список літератури

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2011 рік. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Сельское хозяйство, охота и охотничье хозяйство, лесоводство в России. 2011 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://www.gks.ru/>
3. Статистичні дані FAO. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: http://www.fao.org/index_en.htm
4. Доклад объединенного консультативного совещания экспертов FAO, ВООЗ и УООН, код доступу: <http://apps.who.int>.
5. Закон України про ціни і ціноутворення прийнятий // Уряд. Кур'єр. – 2012. – 7 серп. – № 140.
6. Закон України про прожитковий мінімум: прийнятий 15 лип. 1999 р. № 966–XIV// Відом. Верхов. Ради України. – 1999, № 38. – Ст. 348.
7. Об утверждении рекомендаций по рациональным нормам потребления пищевых продуктов, отвечающим современным требованиям здорового питания: приказ Министерства охорони здоров'я і соціального розвитку Російської Федерації від 2 серп. 2010 р. № 593.
8. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р. № 656. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>.

Оценка уровня потребления и расходов населения на продукты питания в Украине и мире

А. А. Митченко,
кандидат экономических наук,

О. Э. Нигаева

Украинский научно-исследовательский институт продуктивности агропромышленного комплекса

Проанализированы фактический и рациональный уровень потребления и расходов населения на продукты питания в Украине и мире.

Evaluation of the level and costs of food consumption in Ukraine and world

O. Mytchenok,

O. E. Nigaeva

Ukrainian Research Institute "Ukragroproduktivnist"

Actual and rational level and costs of food consumption is analyzed. Comparisons between Ukraine and other countries are made.